

Научно изследване по лингвистика

Тема: Притежателни конструкции

Език: кове

Елица Емилова Башева, 12. клас

СМГ “Паисий Хилендарски”, София

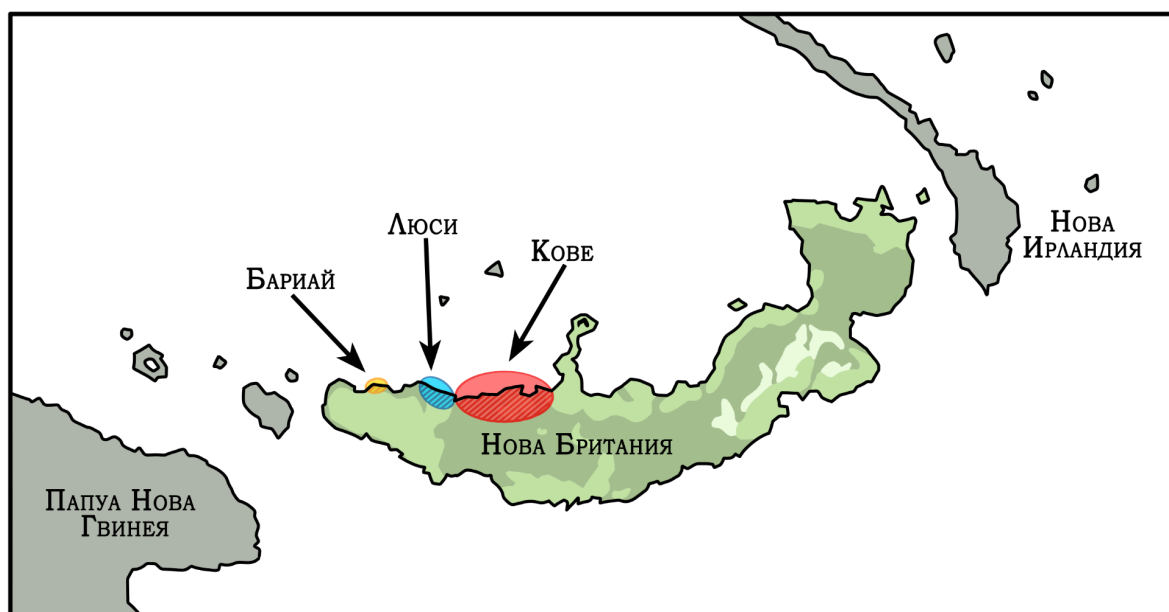
Ръководител: Любомир Златков

Речник на съкращенията

1	първо лице
2	второ лице
3	трето лице
ЕДЧ	единствено число
МНЧ	множествено число
П	афикс за притежание
Д	наставка за допълнение
ОЧ	определителен член

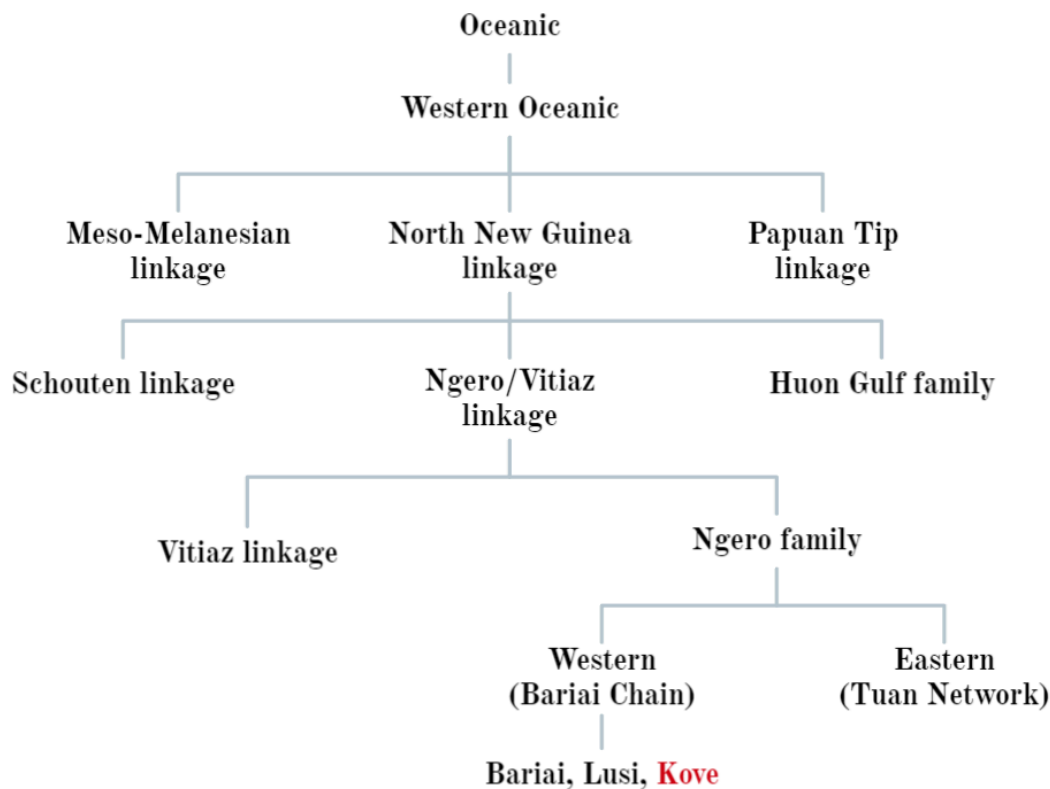
Описание на естествения език

Кове (наричан от съседните народи “комбе”) е език, разпространен сред народа кове, населяващ част от северния бряг на о. Нова Британия, Папуа Нова Гвинея.

От втората половина на миналия век в местността Кове започва да навлиза използването на ток писин и английски. Това е и причината езикът да се говори от едва половината население или приблизително 5000 души.

Кове принадлежи към австронезийското езиково семейство и по-специално – към западния клон на езиковото семейство нгеро.

Различават се четири диалекта: източен, централен, западен и диалект на островите Тамуниай и Арумиги, като за стандартен местните приемат централния диалект. В миналото самият кове и съседният му люси са били смятани за диалекти на общ език, но в последствие е установено, че споделят единствено граматика и по-често използвани думи. Днес се разглеждат като отделни езици.

Описание на явленияето

Лични местоимения:

	1 (вкл.) л.	1 (изкл.) л.	2 л.	3 л.
ед. ч.		yau	veao	veai
мн. ч.	taita	yai	amiu	asiri

Афикси за притежание (означени по-нататък с П):

	1 (вкл.) л.	1 (изкл.) л.	2 л.	3 л.
ед. ч		-ghu	-mu	ai-, e-
мн. ч	-га	-mai	-mi	-ri

Забележка: Притежателните афикси са наставки. Изключение прави единствено 3л. ед. ч., където афиксът е представка. Представка *e-* се използва при индиректно притежание тип-*le*. В останалите случаи се използва *ai-*.

Притежателните конструкции в кове се разделят на два основни вида: директни (включващи предимно неотчуждаеми притежания) и индиректни (включващи предимно отчуждаеми притежания).

1. Директно притежание

Конструкции от този тип имат вида **(притежател) [притежание+афикс]**. Притежателят може да се изпусне, когато се подразбира.

Категорията съдържа основно притежания, които не могат да бъдат отделени от притежателя си. Такива например са части на тялото/части от цялото, роднини и качества.

(veao) *lima-mi*

2ЕДЧ ръка-2ЕДЧ.П

“твоята ръка”

ghaya ai-era

прасе 3ЕДЧ.П-име

“име на прасе”

2. Индиректно притежание

Конструкции от този тип имат вида **(притежател) [класификатор+афикс] притежание**. Притежателят може да се изпусне, когато се подразбира.

Категорията съдържа основно притежания, които могат да бъдат отделени от притежателя си. Такива са храни, прибори, инструменти, накити и др.

Спрямо класификатора се разграничават два подвида – тип-*a* и тип-*le*.

Разделението между двата типа не е напълно ясно, но тип-*a* обикновено се отнася до притежания с по-голяма стойност. Така например думата за “сертификат” и “хартия” е една и съща (*pera*), но първата се използва с класификатор *a*, а втората – с класификатор *le*. По подобен начин животни, които се ядат, спадат към тип-*a*, а такива, които не се ядат, спадат към тип-*le*.

2.1 Индиректно притежание тип-*a*

Към тази категория спадат храни, напитки и прибори за хранене, накити, които се носят около врата или на главата, болести, предмети, свързани с културата и традициите на кове, и др.

(<i>amiu</i>)	<i>a-mi</i>	<i>niu</i>	(<i>veai</i>)	<i>ai-a</i>	<i>vula</i>
2МНЧ	а-2МНЧ.П	кокос	3ЕДЧ	3ЕДЧ.П-а	огърлица
“вашият кокос”			“нейната огърлица”		

В определени случаи, когато притежателят не е конкретен, тук могат да бъдат включени и части на тялото/части от цялото.

<i>luma</i>	<i>ai-didinga</i>		<i>luma</i>	<i>ai-a</i>	<i>didinga</i>
къща	3ЕДЧ.П-стена		къща	3ЕДЧ.П-а	стена
“стена на (конкретна) къща”			“(някаква) стена на (някаква) къща”		

2.2 Индиректно притежание тип-*le*

Към тази категория спадат растения и животни, които не са предназначени за ядене, инструменти, накити, които не се носят около врата или на главата, болести, предмети, свързани с културата и традициите на кове, и др.

(<i>yau</i>)	<i>le-ghu</i>	<i>malo</i>	(<i>asiri</i>)	<i>le-ri</i>	<i>mota</i>
1ЕДЧ	le-1ЕДЧ.П	дрехи	3МНЧ	le-3МНЧ.П	змия
“моите дрехи”			“тяхната змия”		

Може да се забележи, че някои категории от тип-*le* съвпадат с такива от тип-*a*. Макар невинаги да е възможно да се предположи към кой от двата типа спада дадено притежание, в общия случай се следва описаното по-горе правило за стойността на притежанието.

(<i>yau</i>)	<i>a-ghu</i>	<i>aulu</i>	(<i>yau</i>)	<i>le-ghu</i>	<i>tabou</i>
1ЕДЧ	а-1ЕДЧ.П	ритуална маска	1ЕДЧ	le-1ЕДЧ.П	ритуална маска
“моята ритуална маска”			“моята ритуална маска”		

Обяснение към примера: Ритуалната маска *aulu* играе важна роля в различни кове церемонии. В същите церемонии маската *tabou* има ролята на пазител на *aulu*. Това е предпоставка важността на *aulu* да бъде отразена и чрез различен от този на *tabou* класификатор.

3. Поставяне на акцент върху притежанието

Чрез смяна на словоредата е възможно акцентът да се постави върху притежанието. Подобни конструкции имат вида [притежание+афикс] (притежател) за директно притежание и притежание (притежател) [класификатор+афикс] за индиректно притежание.

<i>ai-ahē</i>	<i>tamine</i>	<i>avei</i>	<i>Koroi</i>	<i>e-le</i>
3ЕДЧ.П-крак	жена	пръчка	Корой	3ЕДЧ.П-le
“колкото до крака, той е на жената”		“колкото до пръчката, тя е на Корой”		

4. Активно и пасивно притежание

В кове активно притежание (граматическият притежател е семантичен деятел) се бележи с класификатор *le*, а пасивно (граматическият притежател е семантичен страдател) – с класификатор *a*.

(<i>veao</i>)	<i>le-tu</i>	<i>apipi</i>	(<i>veao</i>)	<i>a-tu</i>	<i>apipi</i>
2ЕДЧ	le-2ЕДЧ.П	снимка	2ЕДЧ	a-2ЕДЧ.П	снимка
“твоята снимка (която притежаваш)”			“твоята снимка (снимка на теб)”		

5. Конструкции с двама притежатели

Наставки за допълнение (означени по-нататък с Д):

	1 (вкл.) л.	1 (изкл.) л.	2 л.	3 л.
ед. ч		-ghau	-gho	-ni, (Ø)
мн. ч	-ghita	-ghai	-ghimi	-ri

Когато в дадена конструкция има едновременно активен и пасивен притежател, в зависимост от същността на страдателя тези значения могат да се изразят по два различни начина.

5.1 Конструкции със страдател, означен чрез афикс

Ако страдателят е означен единствено с афикс, то той не може да се изрази чрез класификатор (да изпълнява функцията на притежател), както е описано в (4). Вместо това той се изразява с предлога *nga* и наставка за допълнение. Деятелят запазва класификатора *le*. Така се образува конструкцията [класификатор *le*+афикс за притежание на деятеля] притежание [*nga*+наставка за допълнение на страдателя].

<i>le-ghu</i>	<i>kaipu</i>	<i>nga-gho</i>	<i>le-ghu</i>	<i>kaipu</i>	<i>nga-ni</i>
le-1ЕДЧ.П	удар	nga-2ЕДЧ.Д	le-1ЕДЧ	удар	nga-3ЕДЧ.Д
“моят удар към теб”			“моят удар към него/нея”		

5.2 Конструкции със страдател, означен чрез местоимение или съществително име

Ако страдателят е означен с местоимение или съществително име, то той може да се изрази както по описания в (5.1) начин, така и чрез класификатор *a*. Деятелят отново запазва класификатора *le*. В допълнение към конструкцията от (5.1) се образува конструкцията [класификатор *le*+афикс за притежание на деятеля] страдател [класификатор *a*+афикс за притежание на страдателя] притежание.

<i>le-ghu</i>	<i>mota</i>	<i>ai-a</i>	<i>kaipu</i>	<i>le-ghu</i>	<i>kaipu</i>	<i>nga</i>	<i>mota</i>
le-1ЕДЧ.П	змия	3ЕДЧ.П	удар	le-1ЕДЧ.П	удар	nga	змия
“моят удар към змия”				“моят удар към змия”			

Притежателни конструкции в други океански езици

Разграничаването между директно и индиректно притежание, както и разделянето на индиректното притежание на отделни подвидове, е характерно за множество океански езици, сред които кокота, фиджийски, япийски (Yapese) и др. Предполага се, че протоокеанският език си е служил с по-голям брой класификатори, но само най-използваните са останали в съвременните езици и днес най-често се срещат до три класификатора.

Директното притежание обикновено наподобява това в кове. В кокота и фиджийски при тези конструкции се спазва словоредът [притежание+афикс] (притежател).

Пример (фиджийски):

<i>na</i>	<i>ulu-gu</i>	(<i>yau</i>)
ОЧ	глава-1ЕДЧ.П	1ЕДЧ
“моята глава”		

При индиректно притежание категориите най-често са по-ясно обособени. В кокота двата типа *ue-* и *no-* отговарят съответно за притежания, които се консумират, и за такива, които не се. Същото се наблюдава и във фиджийския, с разликата, че в него типът *ue-* е разделен на два нови типа – *ke-* и *me-*, съответно за храни и напитки. В различните езици за тези конструкции се срещат различни словореди: **притежание [класификатор+афикс] (притежател)** в япийски, **[класификатор+афикс] притежание (притежател)** в кокота.

Източници:

1. Sato, Hiroko. (2013). Grammar of Kove: an Austronesian language of the West New Britain province, Papua New Guinea. University of Hawai'i at Mānoa.
2. Ross, Malcolm. (1988). Proto Oceanic and the Austronesian Languages of Western Melanesia. Australian National University.
3. Chowning, Ann. (1978). Comparative Grammars of Five New Britain Languages. Australian National University.
4. Thurston, William. (1987). Processes of Change in the Languages of North-Western New Britain. Australian National University.
5. The Austronesian Comparative Dictionary,
<https://acd.cild.org/languages/709> (последно посетено на 07.04.2024г.)
6. Sato, Hiroko. (2018). Definiteness and specificity in Kove. ILCAA, TUFS.
7. Endangered Languages Archive,
<https://www.ELARarchive.org/?s=Kove> (последно посетено на 07.04.2024г.)
8. Palmer, Bill and Brown, Dunstan. (2007). Heads in Oceanic Indirect Possession. University of Surrey.
9. Palmer, Bill. (2008). Kokota Grammar. University of Hawai'i Press.